

Martina Lechová

KLÍČ KE CVIČENÍM K ČÍTANCE 5 (55-65)

nakladatelství Nová škola - Duha

KLÍČ KE CVIČENÍM ČÍTANKA PRO 5. ROČNÍK (55-65)

strana 3

1. Napište 3 až 5 slov, která vás napadnou při čtení básně. Své práce porovnejte. – Např.: Vesnice, klid, slunce, léto, pomáhání.
2. V básni vyhledejte přirovnání. – Krásné jak holubičky na horkých střeších.
3. Čím se živí vlaštovky a kde hnízdí? – Živí se mouchami, hnízdí ve stáji.
4. V básni vyhledejte rýmy. – Rýmy jsou: po vodě – v pohodě, v chládku – v řádku, kuřata – uhřátá, na jez – najež, u babičky – holubičky, v Čechách – střeších, u dědečka – se přečká, vlaštovky – na stovky, loví – nový, do fůrky – okurky, senem – s křenem.
5. Kolik má báseň slok? – 6 slok.
6. Kdo báseň zhudebnil? Údaj můžete vyhledat na internetu. – Jaroslav Uhlíř.

strana 5

1. Na základě textové ukázky vysvětlíte lidové rčení *pálí ho dobré bydlo*. – Neváží si toho, že se má v životě dobře.
2. Čím se proslavil Kryštof Kolumbus? – Proslavil se tím, že doplul do Ameriky.
Co byly Pinta, Nina a Santa Maria? – Lodě Kryštofa Kolumba.
3. Vyhledejte např. v aplikaci Mapy Google, kam chtěl Kolumbus doplout a kam doplul. – *Hledáme Indii a oblast Karibského moře (Bamamy)*.
4. Který stát je po Kryštofu Kolumbovi pojmenován? – Kolumbie.
Na kterém světadílu tento stát leží? – Leží v Jižní Americe.
5. Jakou známku měl z tělocviku Aleš a jakou Bohoušek? – Aleš má dvojku, Bohoušek jedničku.
6. Popište, jakým způsobem se chtěl Aleš přesvědčit, zda „existuje spravedlnost“. – Např.: Aleš, ačkoli má z tělocviku dvojku, dokáže přelézt zeď záchodku do chodby. Zamkl Bohouška, který má z tělocviku jedničku, na záchodě, aby se ukázalo, zda také on dokáže přelézt zeď záchodku, a zaslouží si tak jedničku.
7. Jak se chová člověk, který je spravedlivý? Uveďte příklady. Diskutujte. – Např.: Spravedlivý člověk se chová nestranně, tedy hodnotí všechny stejně kriticky – nikoho nezvýhodňuje; třeba když dvě osoby provedou spolu nějakou špatnost, obě dostanou stejný trest; nikomu nenadržuje.

strana 6

1. Jak se asi jmenuje vypravěč příběhu a jak mu říkají jeho spolužáci? Najděte v textu. – Jmenuje se asi Bohuslav, spolužáci mu říkají Frigo. Z textu: „Jmenuji se jinak, ale celá třída mi říká Frigo, (...) Z celé třídy mi jediná paní učitelka neříká Frigo, ale Bohoušku.“
2. Víte, kdo byl Frigo? Pokud nevíte, vyhledejte tento údaj na internetu. – Podle internetu: postava z němých filmů, kterou hrál Buster Keaton, vlastním jménem Joseph Frank Keaton (1895–1966), americký filmový komik, scenárista a režisér, hvězda němému filmu. Charakteristickým znakem filmové postavy Friga byl strnulý, kamenný výraz tváře.

strana 7

1. Víte, ve které zemi vládl panovník, který se jmenoval stejně jako nový žák? Pokud nevíte, vyhledejte tento údaj na internetu. – Vládl ve Francii.
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. – **a)** Příběh se odehrává v obci Heřmanice. – ne; **b)** Paní učitelka Miláčková učí třídu prvním rokem. – ano; **c)** Plichta má mezi spolužáky jisté výsady. – ano.
3. Vyhledejte ukázku věty a výrazy, které vytvářejí její humorné vyznění. – Např. na s. 6 dole: „Karel a Hynek Máchovi (...) společně...“
4. V textu jsou zmíněna dvojčata. Jak se tito chlapi jmenují? Karel a Hynek Máchovi.
Víte, kdo byl *Karel Hynek Mácha*? – Např.: Český básník a prozaik žijící v 19. století, představitel romantismu.
Jak se nazývá jeho nejslavnější dílo? – Máj.

strana 9

1. Jak se jmenuje vypravěč příběhu? – Nate.
2. Proč si chce Nate vypůjčit školní fotoaparát? – Protože se chce stát fotografem ročenky.

strana 10

Proč žádá Nate o vypůjčení fotoaparátu Francise? – Protože paní Godfreyová má Francise ráda, „nedělá blbosti“
Proč si ho nepůjčí sám? – Např. protože je proslulý svým „labužnictvím“ – nosí do školy sýr ve spreji, kterým by mohl umazat fotoaparát a tak ho pokazit.

strana 11

V čem spočívá „tajná přísaha“, kterou Nate a Francis uzavřeli? – Spočívala v tom, že si navzájem řeknou jedno tajemství, za které se stydí, a nikomu ho neprozradí.
Kolik let jim tehdy bylo? – Chodili do třetí třídy, takže jim tehdy bylo asi 8 let.

strana 12

K čemu Nate přirovnává tajnou přísahu s Francisem? Vysvětlete toto přirovnání. – Tajná přísaha je **víc než slib**. Je to **jak nerozbitný zámek**. Např.: Tajemství je v nich jakoby pevně uzamčeno, takže se nikomu nepodaří ho od nich získat, vyvědět.

strana 14

1. Proč si Nate převzal fotoaparát až na dvoře? – Aby paní Godfreyová nevěděla, že s ním bude fotit Nate, ne Francis.
2. Vysvětlete, co myslel Nate slovy: „Tomu říkám styl.“ – Např. shoduje se celkově se způsoby, zvyklostmi školy – mít o všem dobrý přehled, vše pod kontrolou a v pořádku.
3. Na základě textu uveďte některé vlastnosti, které měl chlapec Nate. – Např.: Umanutý, přesvědčivý, neposlušný, spolehlivý (umí držet slovo – nikdy neprozradil kamarádovo tajemství).
Které z těchto vlastností považujete za záporné? Umanutý, neposlušný.
4. Jsou Nate a Francis dobří kamarádi? – Ano.
Podle čeho tak soudíte? – Už od třetí třídy spolu měli tajnou přísahu; řekli si navzájem svoje největší tajemství a nikomu ho nevyzradili. Francis půjčil pro Nate fotoaparát.
5. Proč je pro člověka důležité, aby měl kamarády? Diskutujte. – Např. aby nebyl osamělý; mohl se svěřit s tím, co prožívá; poradit se.

strana 15

1. V básničce vyhledejte slova spojená s dějinami, svůj výběr vysvětlete. – Aztéky a Maye: domorodé kmeny indiánů, které žily v Americe před příplutím Kryštofa Kolumba (Mayové – žili na poloostrově Yucatán a v jeho okolí; Aztékové – žili na území Mexika); Římany: zakladatelé starověké římské říše, jejímž jádrem byla původně část dnešního Říma; druidské háje: druidové – keltští kněží, král ze 14. století mohl být Karel IV., po němž se jmenuje Karlovo náměstí; Komenský: Jan Amos Komenský (1592–1670) – jeden z největších českých myslitelů, filozofů a spisovatelů, pedagog, resp. teoretik pedagogiky a autor mnoha spisů z tohoto oboru, poslední biskup Jednoty bratrské.
2. Stručně napište, co je snem dítěte z básničky. – Např.: cestovat časem po světě.

1. Kterého českého panovníka by mohl hoch potkat ve 14. století? Můžete dohledat na internetu. – Václava II., Václava III., Rudolfa Habsburského, Jindřicha Korutanského, Jana Lucemburského, **Karla IV.**, Václava IV.
2. Jak se jmenoval Komenský celým jménem? – Jan Amos Komenský.
Proč je Komenský spojován se školou? – Např.: Protože Komenský byl pedagog a psal o škole a vzdělávání.

Vysvětlete, v čem jsou jednotlivé odpovědi nesprávné nebo úsměvné. – Vysvětlení perliček, např.: 1. Slované by jistě mohli jít i dál nebo jinam, ale na území naší republiky našli příhodné podmínky pro usazení se, což probíhalo začátkem 6. století. 2. Nebyl obehnán (to je např. město hradbami), ale obklopen. (jazyková hříčka) 3. Ne proti propustkům, ale odpustkům. (jazyková hříčka) 4. Křížáci nejsou památky, ale „bojovníci kříže“, tedy ti, kteří bojovali ve jménu křesťanství, jehož symbolem je kříž; byli jím např. označeni na šatech.

strana 17

1. Za pomoci textu odhadněte, jakou funkci měli tzv. místodržitelé. – Např.: Jedná se o osoby, které zastupují panovníka, představují vládu.
K jaké dnešní funkci bychom mohli jejich roli připodobnit? – K ministrům.
2. Najděte v textu, jak se v roce 1618 někteří místodržitelé naší země jmenovali. – Vilém Slavata, Martinic.
3. Jakým způsobem české stavy zareagovaly na omezování svých práv a náboženských svobod? – Stavové vtrhli na Pražský hrad a předložili stížný spis místodržícím, po kterých chtěli nápravu a domáhali se rychlé odpovědi. Místodržitelům však z rozčilení ani nenechali spis ani přečíst a vyhodili je z okna.
Vysvětlete pojem *defenestrace*. – Vyhození z okna.
4. Díky čemu oba místodržitelé i písař vyvázli bez vážného zranění? – Díky množství odpadků v hradním příkopu.
5. Mají lidé v dnešní demokratické společnosti možnost vyjádřit nespokojenost s vládou? – Ano.
Jakým způsobem? Porovnejte s informacemi na internetu. – Např.: Mohou sepsat petici a např. na internetu ji zveřejnit s možností podpisu, poté ji zaslat či předložit i představitelům vlády, zorganizovat demonstraci i stávkou.

strana 18

1. Jak se jmenoval panovník, kterého si česká šlechta dosadila za krále a jehož vojska bojovala na straně českých stavů (šlechty a měst)? – Fridrich Falcký.
2. Pomocí textu řekněte, kolik let přibližně trvala válka mezi českými stavy a Habsburky? – Dva roky.
3. Kterou bitvou a ve kterém roce tato válka skončila? – Bitvou na Bílé hoře roku 1620.
Kdo v ní vyhrál? – Habsburská strana císaře Ferdinanda Habsburského.

4. *Česká válka* proběhla na začátku války téměř celoevropské. Jaké? Můžete použít internet. – Na začátku třicetileté války.
5. Určitě víte, že válka není vhodné řešení konfliktu. Jaké jiné řešení konfliktu byste navrhli? – Např.: Jednání představitelů států na půdě státu, který zaujímá v daném konfliktu neutrální postavení.

strana 19

1. Čím byl otec Jana Amose Komenského? – Byl mlynářem.
Co bylo pracovní náplní této profese? – Mlel ze zrní mouku.
2. Kde se Jan narodil a kam chodil do školy? Obce si vyhledejte v mapové aplikaci (např. Mapy.cz nebo Mapy Google).
– Narodil se patrně ve mlýně nedaleko Nivnice a do školy chodil v Uherském Brodě.

strana 20

1. Co způsobilo, že si Jan školu zamiloval? – Např.: Mohl se ve škole dozvědět to, co potřebuje, o čem si tatínkové a maminky nemají čas s dětmi povídat, nebo to ani nevědí.
2. Na jakou nemoc zemřeli Janovi rodiče a dvě mladší sestry? – Na mor.
3. Přečtete, co řekl pan učitel Janovi po smrti rodičů. Byla tato slova pro Jana důležitá? – Skoro na konci textu: „Musíš být silný, Jene,“ řekl mu pan učitel na rozloučenou. „Neštěstí zlomí jen slabochy, silné naopak posílí!“ Pro Jana tato slova důležitá byla, mockrát v životě si je opakoval.
4. Rozdělte se do dvojic. Za pomoci internetu připravte krátký referát na téma *Život a dílo Jana Amose Komenského*. Poté řekněte, zda se J. A. Komenský řídil v životě slovy „Neštěstí zlomí jen slabochy, silné naopak posílí“.
– Individuálně. Ano, těmito slovy se řídil; jelikož byl nekatolík musel opustit svoji vlast, ale své víry se nevzdal; i když se několikrát stěhoval, pracoval na svém pedagogickém a filozofickém díle, v různých zemích pomáhal s reformou školství.

strana 21

1. Za pomoci básně řekněte, v jakou denní dobu vzniká rosa. – Ráno.
2. Vyhledejte na internetu, co je *mženi* a *snih* a jak vzniká *duha*. – Mženi je drobný (slabý) déšť; sníh je pevná forma srážek – ledové krystalky seskupené do vločky. Duha vzniká lomem a odrazem slunečního nebo měsíčního světla na vodních kapkách v atmosféře.
3. V jakých skupenstvích se může voda na Zemi nacházet? – Může se nacházet ve skupenství pevném, kapalném a plynném.
Jak se nazývá její pevné skupenství? – Led.
4. K čemu jsou v básni přirovnány: a) duha, b) mlha, c) kroupy, d) vločky? – a) duha je sluncem ozářená stuha nebo brána ráje; b) mlha je přirovnávána k mléku; c) kroupy jsou bubeníci; d) sníh je přirovnáván k svítícím hvězdám.

strana 22

1. Uveďte pomocí textu synonymum ke slovu *hornina*. – Kámen.
2. Před asi kolika lety vznikla Země? – Před asi 4 a půl miliardami let.
3. Jakým způsobem vznikly nejstarší horniny? – Vytvořily se při erupcích sopek.
4. Ze kterých hornin byla v minulosti vybudována řada staveb (např. hrady a chrámy)? – Z pískovce či vápence.
5. Na internetu vyhledejte, jaké materiály byly použity na stavbu hradu Karlštejn. – Zdi byly především z kamene (protože Karlštejn se budoval na vápencové skalní ostrožně, využil se vápence i k jeho stavbě), dále se použilo dřevo (např. stropní trámy), pro střechy břidlice, části stavby jsou i z cihel (pálená hlína).
6. Navštívili jste Karlštejn? Kdo ho nechal postavit? Co vás na tomto hradu zaujalo? – Individuálně. Nechal ho postavit Karel IV.

strana 23

1. K jakému druhu hornin patří žula? – K vyvřelým horninám.
Jakým způsobem tyto horniny vznikly? – Z hmoty, která vyvěrala ze sopek.
2. Na základě textu řekněte, k čemu se žula využívá. – Jako desky pro chodníky i na krajnice chodníků, obklady budov, jako stavební kámen, na podlahy, jako podpěry mostů, jako kostky pro zpevnění vozovek i jako sloupy.
3. Vysvětlete, co je *monolit*. – Sloup z jednoho kusu horniny.
Kde u nás můžeme najít monolit ze žuly? – Na Pražském hradě.

1. Jmenujte horniny, které znáte. – Např.: čedič, znělec, pískovec, břidlice, rula, mramor.
2. Ze kterých tří nerostů je tvořena žula? – Je tvořena křemenem, různými druhy živce, světlou či tmavou slídou.

strana 24

1. Kde se odehrává děj příběhu? – Na samotě, kde v současnosti stojí město Jihlava.
Na co si hrnčíř stěžoval? – Stěžoval si na to, že se mu hrnce po vytažení z pece trhají a rozpadají na střepy.
Co potom kupec zjistil? – Že hlína, ze které hrnčíř vyrábí hrnce, obsahuje stříbro.

2. Vysvětlete význam slovních spojení *jít na kutě* a *brambory na loupačku*. – Jít na kutě – jít do postele, spát; brambory na loupačku – brambory uvařené ve slupce a loupané až při jídle.
3. Zopakujte si, co je *pověst* a co *pohádka*. Potom rozhodněte, ke kterému žánru text patří. – Text je pověst; je založený na skutečnosti – existuje město Jihlava a v jeho okolí se těžilo stříbro.
4. Rozdělte se do dvojic. Společně vymyslete, jaké poučení z příběhu plyne. – Např.: Když se lidé navzájem svěří, mohou si pomoci; víc hlav víc ví.
5. V čem je užitečné, když na řešení problému spolupracuje tým lidí? – Např.: Každý člověk může díky svým znalostem či zkušenost posuzovat jednu a tu samou věc jinak než druhý, vzájemně se mohou doplňovat a posouvat kupředu.

Těžilo se opravdu na Jihlavsku stříbro? – Ano (dolovalo se od poloviny 13. století).

Těží se tam i dnes? – Ne (těžba ustala v 80. letech 18. století).

strana 25

1. Na základě textu řekněte, která základní tělesa tvoří sluneční soustavu. – Slunce a osm planet, z nichž jednou je Země.
2. Kdo přišel jako první s objevem, že Země obíhá kolem Slunce? Ověřte na internetu. – Mikuláš Koperník.

1. K čemu autor přirovnává oblaka obklopující Zemi? Vysvětlete, na základě čeho to je. – Oblaka přirovnává k závoji. Je to na základě průsvitné bílé barvy, kterou mívají závoj i oblaka.
2. V básni vyhledejte přirovnání. – Oblaka bílá jak sníh, Země – bárka zázraků na nebesích.
3. Vysvětlete význam slova *bárka*. – Loďka, člun.
4. Je Země opravdu hvězda? – Ne.
Co ve skutečnosti je? – Planeta (sluneční soustavy).

strana 27

1. Které dva pohyby vykonává Země? – Obíhá kolem Slunce, otáčí se kolem své osy.
2. Jak se nazývají body na severu a jihu Země, kterými prochází zemská osa? – Póly (severní pól a jižní pól).
3. Za jak dlouho se Země otočí kolem své osy? Pokud nevíte, vyhledejte údaj v textu. – Za den, tedy 24 hodin.
4. Na internetu vyhledejte přesný údaj o době jednoho otočení Země kolem své osy. – 23 hodin 56 minut 4 sekundy.
5. Zkuste ve dvojicích vysvětlit, jak dochází ke střídání dne a noci. Využijte obrázek. – Např.: Slunce osvětluje Zemi, která se neustále otáčí kolem své osy. Protože se otáčí, je během dne osvětlena vždy ta část, která je zrovna natočená ke Slunci, na opačné je části Země je tma – noc.

strana 29

1. Co tvrdil Pavlík, že viděl dalekohledem na Měsíci? – Viděl dva lidi v bílých skafandrech poskakovat a sbírat něco ze země.
Co na Měsíci viděl tatínek? – Stíny a obrysy kulatých kráterů.
2. Na základě textové ukázky popište, jak probíhal start rakety Apollo 11. – Např.: Po kontrole všech systémů odstartovala pomalu raketa od země. Postupně odhodila tři stupně, nabrala rychlost čtyřiceti tisíc kilometrů za hodinu a modul byl naveden na dráhu kolem Měsíce.
3. Vyhledejte v textu větu, kterou pronesl Neil Armstrong, první člověk na Měsíci. – (na této straně nahoře) „Je to malý krok pro člověka, ale velký skok pro lidstvo.“
4. Proč asi astronauti sbírali měsíční horniny? – Pro výzkumné účely, abychom se na Zemi dozvěděli něco o povrchu či vzniku Měsíce.
5. Který stát vyslal prvního člověka do vesmíru? – Sovětský svaz (SSSR).
Který národ přistál jako první na Měsíci? – Američané.
6. Na základě textu řekněte, jak je možné, že Pavel viděl dalekohledem astronauty na Měsíci dřív, než se objevili v televizi. – Televizní signál musel urazit dráhu asi čtyřiceti tisíc kilometrů z Měsíce na Zem.

strana 31

1. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Země se v létě přikloní ke Slunci, a proto je tepleji. – ano; **b)** Kosmonauti v raketách přistávají na Slunci. – ne; **c)** Na Slunci nemůže být nic živé, protože by to shořelo. – ano.
2. Co radí pták, který zkoušel letět ke Slunci, ostatním ptákům? – Radí jim, aby neletěli ke Slunci, protože by se zbytečně unavili a stejně nedoletí.
Co si o tom zejména mladí ptáci myslí? – „Však uvidíme. Tys nedoletěl, ale my určitě doletíme.“
Jakou vlastnost byste mladým ptákům přisoudili? – Např.: troufalost, domýšlivost.
3. Proč je pro člověka dobré řídit se radami starších a zkušenějších? Diskutujte. – Např.: Starší člověk má zkušenosti.

strana 32

1. Kdy a z čeho vzniklo Slunce? – Vzniklo před 4,6 miliardy let stlačováním oblaku prachu a plynu do veliké koule, které se dělo asi díky impulzu zanikající hvězdy, přičemž vodík byl přeměněn na hélium.

2. Jak je možné, že Slunce poskytuje teplo a světlo? – Část vodíku se přeměňuje na tepelnou a světelnou energii.
3. Je slovo hvězda mnohoznačné? Vysvětlete, v čem spočívá humorné vyznění textu. – Je mnohoznačné. Hvězda kromě vesmírného tělesa znamená i vynikající osobnost, která je veřejně známá a uctívána.

strana 34

1. Podle paní Láryfáry trpí Majka „hubatidou“. Je to skutečná nemoc? – Ne.
2. Popište na základě textu, jak se tato „hubatida“ u Majky projevuje. – Je drzá na paní učitelku, uráží se, když ji maminka oprávněně udělí trest.

strana 35

1. Co dokážou ze všech zvířat pouze některé druhy papoušků? – Napodobit mluvení lidí.
2. Popište, díky čemu se Majčino chování změnilo. – Např.: Protože papoušek opakoval „nepříliš zdvořilé výroky“ dětí i Majčiny, což se Majce neposlouchalo dobře, často velmi nahlas křičel, dokonce odpovídal Majčiny větami dříve, než sama stačila rodičům odpovědět.
Můžeme pro tento příběh použít lidové rčení *nastavili mu (jí) zrcadlo*? Vysvětlete. – Ano. Papoušek používal stejná slova a věty jako Majka.
3. Chováte se někdy podobně jako Majka? Pokud ano, uveďte konkrétní situaci. Řekněte, proč je takové chování nevhodné. – Individuální. Např.: Není slušné odmítat lidem, kteří se o nás starají nebo nás něco učí a vychovávají nás a chtějí pro nás jen dobro.

strana 37

1. Uveďte synonymum k slovnímu spojení *narozeninová party*. – Např.: oslava narozenin.
2. Proč si Pearl nechce vzít na oslavu narozenin růžové šaty z loňska? – Připadalo jí, že v nich vypadá jako malé dítě.
3. Jakým způsobem Jodie své mladší sestře pomáhá? – Přimlouvá se za Peatl u mámy, aby dostala nové šaty na oslavu narozenin, nabízí jí své oblečení a pak přemlouvá maminku, aby jí ušila černou sukni.
4. Má Jodie svoji mladší sestru opravdu ráda? – Ano.
Podle čeho jste to poznali? – Pomáhala Pearl přemlouvat maminku, dala jí osobně vyrobený dárek – přání s oslovením nejlepší sěgře a s otisky svých rtů.

strana 38

1. Kdo jsou Andrea a Martin? – Dvojčata.
Jakým způsobem Andrea zachycuje svoje zážitky a dojmy? – Např.: Vypravuje o životě své rodině především prostřednictvím srovnávání se s bratrem, svého vztahu s ním, hlavně jak jsou každý jiný a on si na ni „dovoluje, ona „trpí““.
2. Jaké jsou podle Andrey důvody toho, že si na ni bratr Martin „dovoluje“? – Má nad ní fyzickou převahu.
3. Jakou část Prahy vidí sourozenci z okna? – Mají výhled na Petřín.
Víte, co je zde postaveno? – Petřínská rozhledna.
Zapište si z internetu o této stavbě 5 nejzajímavějších informací, porovnejte je se spolužáky. – Např.: Nápad postavit Petřínskou rozhlednu dostali účastníci výpravy Klubu českých turistů na Světovou výstavu v Paříži roku 1889. Zaujala je věž Gustava Eiffela a rozhodli se ji v Praze napodobit. Autorem návrhu se stal architekt Vratislav Pasovský a ocelovou konstrukci věže navrhli inženýři František Prášil a Julius Souček. Roku 1890 byla dokončena projektová příprava a Pražská mostárna Českomoravské továrny na stroje v Libni zahájila stavbu. Během rekordních čtyř týdnů byla vyrobena železná konstrukce a následně dopravena na Petřín. Za necelé čtyři měsíce od zahájení prací bylo hotovo. Rozhledna měří téměř 60 metrů, má 299 dřevěných schodů, je završena zasklenou lucernou a svatováclavskou korunou s železnou žerdí na prapory, která zároveň sloužila jako hromosvod. Slavnostní otevření rozhledny se konalo dne 20. srpna roku 1891. S výstavbou rozhledny započala i výstavba kolejové lanové dráhy. Projekt a výstavby lanovky se ujala firma Reiter & Štěpán, vozy dodala smíchovská firma Ringhoffer. Již po necelých šesti měsících (dne 25. července roku 1891) byla uskutečněna první jízda. Trasa lanové dráhy dlouhá necelých čtyři sta metrů tehdy končila nad Nebozítkem. Rok po skončení Jubilejní výstavy (konala se r. 1891) byl do blízkosti rozhledny na vrchol Petřína přestěhován ještě výstavní pavilón Klubu českých turistů.

strana 39

1. Vysvětlete, kdo je *gentleman*. – Muž povahově čestný, ušlechtilý, dobře vychovaný, upraveného zevnějšku, který umí dokonale vystupovat ve společnosti.
Z kterého jazyka pochází toto slovo? – Z anglického jazyka.
2. Jak se podle Martina projevuje to, že jsou rodiče „neobjektivní“? – Nezjišťují příčinu sporu, kdo si začal, ale jen „kdo zmlátil“, ten si pak nese následky.
Vysvětlete vlastními slovy, co znamená, když o někom řekneme, že je *neobjektivní*. – Např.: Ten, kdo se nezajímá o to, co se např. ve skutečnosti stalo či o pohled a názor druhých, ale sám se i bez obeznámení rozhodne tak, jak chce, jen podle sebe.

3. Vysvětlete, jakým způsobem Martin vyřešil to, že má chuť svoji sestru bít, ale zároveň ví, že to není správné.
– Mlátí sestru jen v duchu.

Hra dole na straně – např.: objet, objezd, objížďka; objev, objevitel; objem, objemný; objetí, objímat.

strana 41

1. Čím trpí chlapec Bart? – Trémou.

Přečtěte věty, které dokládají tuto jeho vlastnost. – Např.: „Mám knedlík v krku (...) Ostatní tvoří jednolitou masu.“; „Vyjdu tři schody na jeviště a zahlédnu diváky v sále. Šok.“; „vím, že nesmím přemýšlet o tom (...) zavírat oči.“; „Nadechnu se. A otevřu pusy. Ležím na zemi. Dívám se přímo do reflektoru. Kolem mě to všechno hučí.“

2. Jakým způsobem se Bart rozhodl trému překonat? – Např.: Rozhodl se vstoupit na jeviště sám.

Patříčnou větu přečtěte. – Ada mě chytne za ruku. „**Sám.**“ Pustí mě. „Jsi si tím jistý?“ zeptá se mě třídni zastřeným hlasem. „**A to tu jako budeme stát a diskutovat o tom?**“

3. Co se Bartovi po vystoupení stalo? – Svalil se na zem a nevěděl ani, že už dozpíval.

Vyjádřete jedním slovem, jak jeho vystoupení dopadlo. – Např.: Výborně (úžasně, skvěle).

strana 43

1. Uveďte synonymum ke slovu *banyán*. – Fíkovník bengálský.

Jaké prvenství na světě drží? – Vytváří největší korunu.

2. Jakým způsobem má podle dědečka bojovat Long se zlými duchy? – Zahnat je v myslí.

3. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne.

- a) Hlavní město Vietnamu se nazývá Hanoi. – ano; b) Longův dědeček se těší všeobecné úctě. – ano; c) Od bratrance Chunga dostal Long mobil. – ne.

4. Jaký dárek dostal Long od dědy? – Malba Dračího krále od neznámého mistra malovaná na hedvábi vzácným štětcem z kuních chloupků.

strana 45

1. Jak se jmenuje celým jménem hlavní hrdina příběhu? – Maxmilián Brož.

2. Jakým způsobem zdůvodňuje Max svůj fotbalový úspěch? – Pohybem míče podle přírodních zákonů.

3. Ve kterém předmětu Max vyniká? – Ve fyzice.

Kdo s ním má naopak problémy? – Král, kapitán školního fotbalového družstva (popř. a Tereza).

4. Za pomoci textu vysvětlete, kdo je *gólmán*. – Brankář.

5. Věnujete se nějakému sportu? V čem je sport prospěšný pro zdraví? – Je prospěšný např. pro správný vývoj nejen pohybové soustavy, ale i pro povzbuzení látkové přeměny tuků, pro duševní (psychické) zdraví i pro posílení imunitního systému.

strana 46

1. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. a) Maxovi se zadařilo hned napoprvé dobře kopnout do míče. – ne; b) Brankář Joun je Maxův kamarád. – ano; c) Max se zaregistroval do fotbalového klubu. – ano.

2. Rozdělte se do dvojic. Na základě textu vypište vlastnosti, kterých si na Maxovi ceníte. – Např.: si lze cenit jeho vytrvalosti, klidu, který dovedl zachovat, i když se mu Král vysmíval, skromnosti.

1. V básničce vyhledejte co, na co, na čem nebo s kým si kdo hraje. – Sestra hraje na počítači, vypravěč si hraje se štěnětem Ferdou, táta hraje na piano, mám volejbal, bráška hraje, že má rýmu.

2. Vysvětlete různé významy slovesa *hrát* (*si*). – hrát: bavit se hrou (na počítači, se štěnětem); provozovat hudbu (h. na piano); provozovat jako sport (h. volejbal), předstírat (h., že má rýmu).

strana 47

1. O co táta požádal chlapce? – O odnesení tříděného odpadu.

2. Třídíte doma odpad? Proč je správné odpad třídít? – Např.: Umožňujeme vrátit recyklovatelnou část materiálů do oběhu, šetří se tedy primární zdroje surovin, energie a životní prostředí.

strana 51

1. Rozdělte se do dvojic. Popište, co se vám na Gregově chování nelíbí. – Např.: zapomnětlivost, nepořádnost, neposlušnost, nezodpovědnost, neumí přiznat svoji chybu, k tatínkovi se nechová hezky (odmlouvá).

strana 54

1. Jaké metody používá Greg k pamatování si věcí? – Dával jako „pamatovátka“ různé věci na místa, kam nepatří, ale on si jich takto všimne a připomene si, že má něco udělat; např. večer než jde spát, hodí polštář ke dveřím a ráno, než dveře otevře, si díky němu vzpomene, co má udělat.

2. Proč Gregův tatínek rozhodl, že je na čase, aby se Greg budil sám? – Domnívá se, že už má Greg být zodpovědnější.
3. Jakými způsoby se Greg ráno pokouší vzbudit? – Pomocí budíku, pak si něm nastavil stanici s klasickou hudbou, potom našel starý budík, který dělá veliký rámus, a aby ho nesklapl a nespal dál, schoval ho ještě pod postel, aby musel kvůli jeho zastavení vstát.
Funguje to? – Nefungovalo.

strana 55

Vyberte si některou otázku a zkuste na ni správně odpovědět. Nevíte-li, využijte internet. – Proč se rostliny nepohybují, Pepičku? – Protože jsou upevněny v půdě kořeny. Který savec nemá zuby, Mirečku? – Např.: mravenečnickovití (mravenečník velký), ježurovití (ježura australská), ptakopyskovití (ptakopysk podivný) Čím se živí holub, Bohoušku? – Např.: téměř výhradně rostlinnou stravou, konkrétně semeny obilovin, luštěninami, lístky jetele a jiných bylin, hmyzem i lidskými odpadky. Jmenuj nějaký živel, Karlíku. – Voda, oheň, vzduch, půda.

Za pomoci obrázku popište kamzíka. – Např.: Kamzík je koza, která má delší silné končetiny, hákovitě zahnuté růžky a krátký ocásek. Srst je rezavohnědá, na hlavě běložluté pruhy na čele a lících, stejně světlá je i srst na spodní části břicha.

Ve které oblasti výhradně žije? – Ve vysokohorské oblasti, např. Alp, Tater a Karpat.

strana 57

1. Marie Terezie usedla na trůn po svém otci roku 1740 a vládla zde až do své smrti. Za pomoci textu řekněte, kolik roků trvala její vláda. – Její vláda trvala přibližně čtyřicet let.
2. Kde a ve kterém roce došlo ke střetu sedláků s císařským vojskem? – U vesnice Chlumec roku 1775.
3. Pomocí textu vysvětlete lidové rčení *dopadli jako sedláci u Chlumce*. – Např.: prohráli na celé čáře, byli úplně poraženi.

strana 58

1. Jakou důležitou změnu do života dětí zavedla Marie Terezie? – Povinnou školní docházku.
2. Vysvětlete, co povinná školní docházka v době Marie Terezie znamenala. – Např.: Místo rodné obce zaměstnávala vysloužilé vojáky jako učitele monarchie, takže obcím bylo uleveno a o vysloužilce postaráno. Všem dětem ve věku 6–12 let se od té doby dostávalo vzdělání (vyučování trvalo 2–3 hodiny dopoledne: v zimě od 8, v létě od 7 hodin a 2 hodiny odpoledne – od 14 do 16 hodin; žáci museli ráno i odpoledne do kostela).
3. Zjistěte např. na internetu, ve kterých oblastech kromě školství prováděla Marie Terezie změny – reformy. – Např.: v oblasti vojenství, správy, v hospodářství, měnová reforma, reforma daní.

strana 59

1. Kdo se stal českým panovníkem po smrti Marie Terezie? – Josef II, její nejstarší syn.
2. Na základě textu uveďte některé vlastnosti císaře Josefa II. – Např.: Byl velmi skromný, vzdělaný, vše si chtěl vyzkoušet, i práci prostých lidí – byl přemýšlivý, rád cestoval.
3. Za pomoci textu vysvětlete, co znamenala nejdůležitější reforma Josefa II. – zrušení nevolnictví. – Poddaní se mohli stěhovat, kam chtěli, a mohli si vybrat řemeslo, které chtěli.
Jaký je rozdíl mezi nevolnictvím a robotou? – Nevolníci byli osobně nesvobodní, byli připoutáni k půdě, na které robotovali, a vázáni k jejímu majiteli.
4. Roboty byla v našich zemích zrušena roku 1848. Kolik let po zrušení nevolnictví to bylo? – 67 let.
5. Byli Marie Terezie a Josef II. svědomití vladaři? – Ano.
Proč by měl člověk vykonávat svou práci pečlivě? – Například proto, aby naši práci nemusel nikdo dokončovat nebo dělat znovu, protože špatně odvedená práce není pro druhé užitečná (nedovařené jídlo se jíst nedá).

strana 60

1. O co žádá lidi vrabec? – Aby měli lásku v duši.
Vysvětlete význam jeho přání. – Např. mít lásku v duši znamená i mít rád druhé, starat se o ně a pomáhat jim; pak se všem lépe žije.
2. Popište, co ve skutečnosti znamená básnické vyjádření *mráz řeku oprádá*. – Řeka zamrzá.
3. Co znamená slovní spojení *tklivý hlas*? – Dojemný, dojmavý, působící na city.
Ke slovu *tklivý* vymyslete synonymum. – Dojemný, dojmavý, působící na city.
4. Pamatujete si z loňské čítanky, co je *jmelí*? – Je to cizopasná rostlina, roste hlavně v korunách borovic, jedlí, lip a topolů, v jejichž kůře se zachycuje kořínky.
5. Vysvětlete, proč lidé v prosinci trhají jmelí. – Protože v tu dobu je nejkvalitnější; jmelí má podle pohanské tradice mnoha evropských národů čarovnou moc, která chrání lidi i jejich dobytek od nemocí, příbytky od různých pohrom; přináší tedy štěstí, jehož bývá symbolem.
6. Kdo tento text Zdeňka Svěráka zhudebnil? – Jaroslav Uhlíř.

strana 62

1. Vysvětlete, v čem spočívají „detektivní Vánoce“. – V „pátrání“, jaký vánoční dárek by si přáli jednotliví členové rodiny.
2. Přečtěte tatínkovu větu, ve které vysvětluje, co je podstatou dárku z lásky. – „A láska je tehdy,“ řekl táta, „když jeden člověk vnímá druhého a pozná, co by si přál, a to mu také dokáže dát.“

strana 63

1. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Hra detektivní Vánoce se hraje od 1. do 15. prosince. – ne; **b)** Když chlapec povyroste, rodiče zruší při jejich hře nápovědu. – ano; **c)** Chlapec o posledních Vánocích neuhodl, co rodiče potřebují. – ne.

strana 65

1. Do jaké doby sahají kořeny dnešních Vánoc? – Do pohanské (předkřesťanské) doby.
S jakým dnem byly spojovány? – Se zimním slunovratem 21. prosince.
Proč? – Tehdy je den nejkratší z celého roku a noc naopak nejdelší.
2. Vysvětlete, co je *pohanská (předkřesťanská) doba*. – Doba, kdy ještě neexistovalo či nebylo přijato křesťanství, které vyznávali křesťané, ale existovali pohané, kteří uctívali různá božstva či bohy.
3. Na jaké datum bylo stanoveno narození Ježíše? – 25. prosinec.
Jak tento svátek nazýváme? – Boží hod vánoční (1. svátek vánoční).
4. Proč má po Božím hodě vánočním svátek právě Štěpán? – Protože muž jménem Štěpán byl pravděpodobně prvním křesťanským mučedníkem. (Byl ukamenován za šíření Kristova učení.)

Vysvětlete přání z básničky. – Např.: přání „Ať jsou všichni v celém roce takoví, jak na Vánoce!“ znamená, že si všichni mají stále projevovat lásku, být k sobě hodní, milí, pozorní a ohleduplní.

strana 67

1. Jak se jmenuje vypravěčka příběhu? – Viki Perryová.
Na jaké téma začala rodině přednášet? – Na téma důstojnost Vánoc.
2. Co se podle křesťanské víry slaví na Vánoce? – Narození Páně (Ježíše Krista).
3. Slaví Vánoce také židé a muslimové? (Pokud nevíte, sova vám napoví.) – Neslaví.
4. Jak se nazývají židovské bramboráky? – Latkes.
Víte, co je *chanuka*? (Sova vám napoví.) – Svátek zázraku světla.
5. Viki mamince děkuje za jídlo, které jí připravila. Myslíte si, že byste měli mamince nebo tátovi za uvařený pokrm vždy poděkovat? Zdůvodněte. – Ano. Např.: Poděkovat za cokoli, co pro nás někdo udělá, je slušnost.

strana 69

1. Co autor v básni zachytil? – Např.: zázraky a divy, které se dějí v červnu v přírodě.
2. Co vše je v básni jinak než ve skutečnosti? – V červnu padá sníh, ptáci štěkají, psíci cvrlikají, krávy létají, louka je modrá, slunce je zelené a pěje, motýli vjí hnízdečka.
3. První tři sloky přečtěte tak, jak by měly být správně podle skutečnosti. – Napadl v lednu / sníh na ulici / cvrlikali ptáci, / štěkali psíci. Pásly se krávy / na zelené louce, / na nebi svítilo / zlaté slunce. / Nektar v květech / motýli sáli, / trvalo všecko / maličkou chvílí.
4. Vyhledejte rýmy. – (Rým je v básni přerývaný, což žáky neučíme; rýmují se tedy sudé verše.) Rýmy jsou: ulici – psíci, louce – slunce, vili – chvílí, moci – oči, točí – oči, skrylo – bylo.

strana 71

1. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Digory a Polly jsou sourozenci. – ne; **b)** Strýček dětí Andrew je kouzelník. – ano; **c)** Pomocí zeleného prstenu se děti ocitly v tajuplném světě. – ano.
2. Důvěřovala Polly Digorymu? – Ano.
Podle čeho jste to poznali? – Podle toho, že Digorymu říká: „Půjdu všude tam, kam ty.“
3. Proč se tento díl *Letopisů Narnie* jmenuje *Čarodějův synovec*? Kdo je synovcem? Nevíte-li, vyhledejte na internetu. Po skupinách vyhledejte i informace o dalších dílech *Letopisů Narnie* a prezentujte spolužákům. Pusťte si filmovou ukázkou.

strana 73

1. Jak se jmenuje hlavní hrdina příběhů? – Bilbo Pytlík.
Mezi jaké bytosti patří? – Mezi hobity.
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Když došli do údolí Roklinky, uviděl Bilbo a jeho společníci elfy. – ano; **b)** Bilbo má rád elfy a nemá z nich vůbec strach. – ne; **c)** Bilba doprovází čaroděj Gandalf. – ano.
3. Na základě textu rozhodněte, zda jsou elfové hodné, nebo zlé bytosti. Zdůvodněte. – Elfové jsou hodné bytosti. Např.: Nevadí jim kritika, mile vítají návštěvníky své země, upozornili je na to, že ztratili cestu, poradili jim, kudy jít, a dokonce je kus doprovodili.
4. Jak se jmenuje známá trilogie J. R. Tolkiena? – Pán prstenů.

strana 75

1. Vysvětlete dva možné důvody, proč se chlapec jmenuje Kryštof. – Jedním bylo, že maminka hledala jméno, které se dá měnit podle situace, druhým, že jeho otec celý život obdivoval Kryštofa Kolumba.
2. Proč teta se strýčkem říkájí Kryštofovi „aprílové dítě“? – Protože se narodil prvního dubna; tomuto dni se říká apríl.
3. Proč Kryštof v den svých narozenin zatoužil být sám? – Protože si přál malovat až do rána.
4. Kde se chlapec ocitl ve svém snu? – Na nekonečné pláni.

strana 77

1. Co se stalo romskému děvčeti, které zabloudilo ve sněhové bouři? – Při sněhové bouři s ním smýkl prudký vítr tak, že ztratilo vědomí, navál na ni sníh, takže jej nebylo vidět. Romové proto odjeli bez něj. Když se děvče probralo, pustilo se po stopách romských povozů, nastal večer, ale klopýtalo dál, až mu uklouzla noha a padalo ze skaliska.
2. Díky čemu se děvčátko při pádu ze skály nezabilo? – Zachytilo se vlasy o skálu.
3. Kdo a jakým způsobem zachránil děvče před smrtí hladem a žízní? – Havran ji krmil jeřabinami.
4. Jak se přihodilo, že dívka časem dosáhla nohama na zem? – Povyrostly jí vlasy.
5. Díky čemu měla dívka svoje vlasy krásně černé? – Od havraních křídel, kterými se starý havran o ně otíral, když je uvolňoval ze skály.
6. Rozhodněte, zda je uvedený text pověst, nebo pohádka. Svoje rozhodnutí zdůvodněte. – Text je pohádka, protože je celý vymyšlený; pověst má vždy nějaký reálný (skutečný) základ.
7. Zjistěte např. na internetu, kteří další autoři psali romské pohádky či jiná literární díla. Kterí z nich jsou Romové? – Např.: Milena Hübschmannová (Romské pohádky), romští autoři – Gejza Demeter (Ráj na zemi – kniha pohádek), Elena Lacková (Rómske rozprávky – Romane paramisa; dvojjazyčná kniha).

strana 81

1. Kdo je vypravěčem příběhu? – Členka dětské detektivní kanceláře. Známe jméno této osoby? – Neznáme.
2. Jakým způsobem chtějí děti vypátrat ztracené kotě? – Pomocí svého psa Sedmikraska, který má kotě vyčenichat. K čemu potřebují jeho hračku? – Hračka je cítit p kotěti a sedmikrásek má pomoci jí chytit stopu.

strana 82

1. Vysvětlete, co se stalo s Beátčiným Mourkem. – Asi se zatoulal na zahradu sousedů, kde ho našla Beátčina kamarádka Michalka a vzala si ho domů.
2. Přečtete část textu, která se vám zdála být vtipná. Vysvětlete, co je na ní humorné. – Např.: „Já nechci pejskááá! Já chci Mourkááá!“ Holčička náhle vyskočila (...) tam hledal záchranu. Beátka nejspíš s vrískotem chtěla po Sedmikráskovi znovu začít hledat Mourka, ale Sedmikrásek s vytím utíkal, protože si myslel, že mu ublížit.

strana 83

1. Napadá vás, jakou fintu poradil detektiv Klubko Martinovi, aby usvědčil zloděje hodinek? (Nápověda: Přečtete si znovu první odstavec.) – Aby natáhl hodinky na buzení těsně po hodině tělocviku.
2. Proč musíme být na svoje věci opatrní a nenechávat je bez dozoru? Společně vymyslete obecné poučení, které vyplývá z příběhu. – Např.: Budeme-li nechávat věci bez dozoru, riskujeme jejich ztrátu.

strana 84

1. Dokážete Toniče vysvětlit, proč se hrom opožďuje za bleskem? – Hrom se opožďuje za bleskem proto, že zvuk se šíří nižší rychlostí než světlo.
2. Na základě dědečkova pozorování vyvoďte pravidlo pro výpočet, jak je bouřka daleko. – Počítáme od spatření blesku do hřmění. Číslo, i kterého jsme s počítáním skončili, vydělíme třemi; dostaneme vzdálenost bouřky v kilometrech.

strana 86

1. Proč je 19. století nazýváno *stoletím páry*? – Protože v tomto století byl parní stroj nejvýznamnějším zdrojem energie jak v průmyslu, tak v dopravě.
2. Co vše podle textové ukázky začala v 19. století pohánět vodní pára? – Lokomotivy, lodě – parníky, automobil.
3. Jak se jmenoval vynálezce bleskosvodu? – Prokop Diviš.
Vysvětlete, co je *bleskosvod*. – Zařízení svádějící blesk do země, vlastně v současnosti nazýván hromosvod.

1. Který panovník a v kterém roce u nás zrušil nevolnictví? – Josef II. v roce 1781.
2. Vysvětlete, v čem spočíval princip výroby v manufakturách. – Manufaktura byla velká dílna, ve které každý člověk pouze část výrobku.
Čím zde byly poháněny první stroje? – Vodou a vodními koly. Jaký vynález umožnil nový způsob pohánění strojů? – Parní stroj.

strana 87

2. Jaké vlastnosti musí mít podle vás vynálezce? Diskutujte. – Např.: Vytrvalost, trpělivost, nápaditost (kreativitu).

3. a) V kolikátém století sestrojil Josef Božek první *parní automobil* u nás? – V 19. století.
b) V kolikátém století sestrojil Prokop Diviš *bleskosvod*? – V 18. století.
Kolik roků uplynulo od vynálezu bleskosvodu? – (V roce 2024 uplynulo od vynálezu bleskosvodu 270 let.)

strana 89

1. Ve které hře poprvé zazněla naše státní hymna? – Ve hře *Fidlovačka* (aneb *Žádný hněv a žádná rvačka*).
Kdo napsal její text a kdo složil hudbu? – Text napsal Josef Kajetán Tyl, hudbu složil František Škroup.
2. Za pomoci textu vysvětlete, co bylo *kočovní divadlo*. – Divadlo, které se svými hrami jezdilo (kočovalo) po venkově.
Zkuste říct, kdo je *vlastenec*. – Ten, kdo projevuje lásku ke své vlasti.

strana 91

1. Kolik měsíců uběhlo od otevření Národního divadla, když v něm propukl požár? – Dva měsíce.
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Voda ze stříkaček stříkala krátce, protože v hasičské nádrži bylo málo vody. – ano; **b)** Železnou oponu nešlo spustit kvůli lešení řemeslníků. – ano; **c)** Dnes není známo, jak požár vznikl. – ne.

strana 92

1. Vysvětlete, jakým způsobem vznikl požár Národního divadla. – Požár vznikl kvůli tomu, že se dělal nový bleskosvod. Dva dělníci měli svařit dva konce měděného drátu na ten nový bleskosvod. A ke svařování měli dřevěné uhlí. A přitom se jim kvůli deštivému počasí ani nepodařilo ty dva konce drátu svařit. Proto odložili práci na další den, řeřavé uhlí uhasili vodou a položili do měděného zlábků na střeše. Mysleli, že měděný plech přece nechytne. Jenže plech se rozžhavil, pod ním bylo vyschlé dřevo a to nakonec chytlo! Prý vítr to uhlí vysušil a ono znova začalo doutnat a tak vznikl požár.
2. Přečtěte větu, kde strýc vysvětluje, jakým způsobem byli viníci požáru nepřímo potrestáni. – „Strýček vzdechl a ještě poznamenal, že ti dva mladíci si svou neopatrnost odtrpěli výčitkami svědomí na celý život.“
3. Společně sestavte poučení týkající se zacházení s ohněm, které vyplývá z textu. – Např.: Oheň nerozděláváme mimo ohniště, které je v bezpečné vzdálenosti hořlavých materiálů; ohniště oddělíme od okolního prostředí (např. kameny). Oheň nenecháváme bez dozoru. Máme nachystanou vodu či patřičný materiál (písek, hlína) k hašení. Oheň před svým odchodem z místa musíme důkladně uhasit (zalitím vodou či aspoň zaházením zeminou); z ohniště se nesmí kouřit. Při silném větru či velkém suchu oheň nerozděláváme.

strana 95

1. Ve kterém městě se odehrává děj příběhu? – V Londýně.
Kdo jsou jeho hlavní postavy? – Obr Dobr, Sofie.
2. Kde na obrově těle je Sofie ukrytá? – V uchu.
3. Proč měl Dobr pocit, že už nejsou ve městě? – Protože se ocitl ve velkém prostoru plném stromů.
Kde se ve skutečnosti ocitli? – Byli v Hyde Parku.
5. Byl obr Dobr skutečně dobrá bytost, jak napovídá jeho jméno? Zdůvodněte. – Ano. Např.: ochotně pomáhal Sofii s uskutečněním jejího plánu.
6. Rozdělte se do dvojic. Sepište, jaké dobré vlastnosti má podle vás slušný člověk. Výsledky své práce porovnejte. – Např.: chová se podle daných pravidel společenského chování, spravedlivý, pravdomluvný, laskavý.

1. Ve kterém státě se nachází město Londýn? – Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku.
2. Je hlavou tohoto státu prezident, nebo král (královna)? (Poslední věta vám napoví.) – Král.

1. Je slovo *obří* mnohoznačné? Vysvětlete. – Ano. 1. obrovi vlastní, 2. neobyčejně velký a silný.
2. Jakými dalšími slovy jsou v básni označeni obři? – Hromotluci, kazisvěti,
3. V co proměnila víla obry? – V kameny; které zarostly měkkým mechem lesem a křovím, jmenují se Blaník, Praděd, Boubín, Říp.
Ve který den se to stalo? – Na apríla, tedy 1. dubna.
Proč právě v tento den? – Protože 1. dubna si lidé, jak bývá zvykem, ze sebe tropí žerty – „dělají apríl“; např. namluví někomu něco, co není pravda, poté řeknou „april“, což znamená, že si z nich jen udělal legraci.

1. Ve kterém pohoří se tyčí hora Praděd? – V Hrubém Jeseníku.
Ve kterém pohoří se rozkládá hora Boubín? – Na Šumavě.
2. Víte, která pověst se váže k hoře Blaník a která k hoře Říp? – K Blaníku se váže pověst o blanických rytířích, k hoře Říp pověst o praotci Čechovi.

strana 97

Z čeho byly děti ohromeny? – Z toho, že spatřili Mentawajce, obyvatele indonéských pralesů.

strana 98

1. Kdo jsou hlavní hrdinové příběhu? – Sourozenci (bratr a sestra).
Jak se jmenují? – Radim a Anna (Andula, Anička).
2. Myslíte si, že zoo, kde se příběh odehrává, je běžná zoologická zahrada? Zdůvodněte. – Ne, protože tam v orangutaní jeskyni žije Mentawajec, obyvatel indonéských pralesů.
3. Víte, kdo byli „myši s křídly“, které se mamince zamotaly do vlasů? Patrně netopýři.
4. Kdo je Mentawajec? – Obyvatel indonéských pralesů.
5. Z jakých důvodů vznikají zoologické zahrady? – Např.: Pro vzdělávání, výzkum, ochranu druhů, a dokonce jejich zachování a chov samotný, pro rekreaci.
6. V digitální mapě vyhledejte, kde se nachází stát Indonésie, ze kterého domorodec pocházel. – Je to ostrovní stát jihovýchodní Asie.
7. Řekněte nebo zjistěte, jakou činností člověka jsou ohroženy pralesy neboli tropické deštné lesy, o kterých se v textu píše. – Mýcením tropického deštného lesa kvůli výsadbě palmy olejné a pytláci (ohroženi jsou dikobrazi, luskouni. Co můžeme dělat pro jejich záchranu? – Nekupovat výrobky obsahující palmový olej, prostřednictvím Greenpeace darovat peníze.

strana 99

1. Díky čemu má Marek tolik hraček? – Díky tomu, že je pořád dostává místo psa (kterého si přeje).
2. Co Markovi poradila čarodějnice Violeta? – Aby hračky zanesl dětem z dětského domova.

strana 101

1. Přečtěte úryvek, ze kterého jste poznali, že je Violeta čarodějnice z minulosti. – Např.: Znechuceně přejela pohledem mixér...; Violeta si vystačila s nožem,...; ..., ale na ty teď neměla papírky (s. 100 nahoře).
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Violeta žila původně v lese. – ano; **b)** Violeta měla kouzelnou hůlku, kouzelný koberec a kouzelného beránka. – ne; **c)** Teddy je Markův pes. – ne.
4. Jmenujte charitativní vánoční projekty, které znáte, další vyhledejte na internetu. – Např.: Vánoční beránek, Vánoční hvězda, Dejme dětem šanci, Ježíškova vnoučata.
5. Mák si přeje mít psa. Řekněte, co vše obnáší péče o psa. – Např.: zahrnuje péči o jeho tělo, výbavu a bezpečný domov, stravu, očkování, ochranu před parazity, bezpečné cestování.
6. Víla Violeta byla milá a laskavá. Vysvětlete, jak se chová člověk, který je laskavý. – Např.: je k lidem vlídný, přátelský a ochotný pomoci.

strana 102

1. V básni vyhledejte rýmy. – Rýmy jsou: z hlíny – stíny, natřít – sbratřit, kůži – růží, louky – brouky, ptáčkům – poškoláčkům, stromy – domy, barvy – larvy, zrosit – nosit, sladit – hladit, vstávat – dávat.
2. Kolik má báseň veršů a kolik má slok? – 20 veršů, 5 slok.
3. Vlastními slovy vysvětlete, co ve skutečnosti znamenají básnický vyjádřené úkoly jara: **a)** vytáhnout trávu z hlíny a na zeleno natřít; **b)** nachystat noty ptáčkům; **c)** pozlatit střechy, domy. – **a)** tráva má vyrůst ze země a zazelenat se; **b)** ptáci mají začít zpívat; **c)** svítit na střechy a domy tak, že se budou zlatě lesknout.
4. Co myslíte, svlékají se hadi opravdu z kůže? Pokud nevíte, vyhledejte údaj na internetu. – Ano.

strana 103

1. Znáte odpověď na hádanku z textu? – Protože květy tulipánu se na noc zavírají.
2. Co saje čmelák a další opylovači z květů? – Sají nektar a živí se i pyl.

1. Znáte odpověď na hádanku z článku? (Nápověda: Porovnejte stavbu těla včely a čmeláka.) – Včela totiž nemá dostatečně dlouhý jazyk či sosák (sací ústrojí).
2. Vysvětlete, kdo je označován jako *opylovač*. – Živočich, který umožňuje opylení – přenesení pylu z jedné rostliny na druhou (nejčastějším opylovačem je hmyz, např. včely, čmeláci, motýli, mouchy).
3. Byl by bez opylovačů možný život člověka na Zemi? Diskutujte. – Např.: květy by zůstaly neoppylené, nevytvořily by se plody; květy by musely být opylovány uměle.
4. Řekněte nebo vyhledejte na internetu, jak můžeme pomáhat včelám a čmelákům. – Můžeme např.: postavit hmyzí hotel, pítka, čmelín, nesekat celý trávník nakrátko, nepoužívat na zahradě chemii, nenechávat svítit světlo na noc na zahradě.

strana 105

1. Ve kterých profesích se proslavil autor uvedeného textu? – Byl malíř, ilustrátor, spisovatel (karikaturista a scénograf). Uveďte, které jeho knihy znáte. – Např.: Svět zvířat, Josef Lada dětem, Kocour Mikeš, Vzpomínky z dětství. Bubáci a hastrmani.

- Určete, kterou z uvedených dětských her hraje chlapec na obrázku na vedlejší straně. – Morská káča.
- Vysvětlete, co znamená zastaralé vyjádření *hoši napalovali mičudu*. – Kopali do míče.
- Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Spisovatelův otec šil a spravoval boty. – ano; **b)** Chlapec pomáhal rodičům tím, že pásl husy a roznášel lidem boty. – ano; **c)** Když pásl husy, spadl malý Josef Lada do potoka. – ne.
- Na konci kterého století prožil Josef Lada své dětství? (Můžete využít medailon níže.) – Na konci 19. století.
- Porovnejte popsaný život dětí se životem dnes. Za pomoci textu jmenujte hry dětí na začátku minulého století. – Morskání káči, napalování mičudy, na vojáky, na hasiče, na zloděje, myslivce, hastrmany; děvčata skákala ve „školce“ nebo si hrála na „Elišku pyšnou“.
- Myslíte, že byl způsob her dětí ve 20. století zdravější než způsob vašich her? – Ano. Např.: Hrály si hodně venku na čerstvém vzduchu a měly více pohybu než děti dnes.
- Co byste měli dělat pro svoje zdraví? Diskutujte. – Např.: Zdravě jíst, sportovat či se jinak pohybovat (turistika), dostatečně spát.

strana 107

- Jaký křesťanský příběh Velikonoce připomínají? – Ukřižování a zmrtvýchvstání Ježíše Krista.
- Ve který den byl podle křesťanské tradice ukřižován Ježíš Kristus? – V pátek.
Víte, ve kterém roce se to přibližně stalo? – Asi roku 30, nebo 33 n. l.
- Přečtěte si znovu část Pondělí velikonoční. Vyhledejte slovo, ze kterého vznikl výraz pomlázka. – Ze slova pomladit.
Proč v tento den chlapci a muži šlehají pomlázkou dívky a ženy? – Aby dívky a ženy byly zdravé, veselé a pilné.

strana 109

- Kde žije Ema? – V Sirotčinci.
Kdo se tam o ni a o další děvčata stará? – Slečna.
- Vysvětlete, co je sirotčinec. – Dům, kde žijí sirotci – děti, které nemají rodiče nebo je rodiče do sirotčince odložili.
Jak se dnes nazývá zařízení, kde žijí děti bez rodičů? – Dětský domov.
- Domníváte se, že se příběh odehrává v současné době, nebo v minulosti? Zdůvodněte. – V minulosti, např. proto, že se dětský domov nazývá sirotčinec, o dívky se nestarají vychovatelé, ale slečna, dívky mají stejné oblečení, dívka smí opustit Sirotčinec, až když slaví desáté narozeniny.

strana 110

- Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Emě je jedenáct let. – ne; **b)** Ema mohla poprvé na celý den opustit sirotčinec. – ne; **c)** V antikvariátu se prodávají staré knihy, které už lidé četli. – ano.
- Říkejte, co by vám vadilo na životě v podobném sirotčinci, kde žila Ema. – Např.: nosit stejné oblečení jako ostatní, nemoci jít mimo sirotčinec.
- V čem je pro vás důležitá pomoc rodičů? – Individuální.
Proč byste se k nim měli chovat hezky? – Např.: Protože rodiče se o nás starají, vychovávají nás a pomáhají nám.

strana 111

- Popište, jaké pocity ve vás báseň vyvolává. – Individuální.
Rozhodněte, zda je tato báseň lyrická, nebo epická. – Lyrická.
- Přečtěte si básně na straně 60 a 149. Rozhodněte, která z nich je epická a která lyrická. – Na s. 60 je epická, na s. 149 je lyrická.
- Která významná cena byla básníku Jaroslavu Seifertovi udělena? Nobelova cena (za literaturu).
Kolik Čechů ji obdrželo? – Dva (kromě Seiferta ji získal Jaroslav Heyrovský za chemii).

strana 113

- Který živoch je v textu nazýván Nejustaranější? – Havran.
- Popište, k čemu slouží váhy Paměti. – Považují na miskách dobré a zlé věci. Do jedné misky se ukládají všechny dobré věci, které si lidé pamatují, ve druhé se hromadí všechno zlé.
- Co je podle textu velkým problémem lidstva? Přečtěte část textu, která to vyjadřuje. – „Spousta lidí si nepamatuje (...) katastrofa.“
- Vytvořte dvojice a napište, co jsou podle vás současné velké problémy lidstva. Svou odpověď porovnejte se spolužáky. Diskutujte spolu o zjištěném. Je snaha tyto problémy řešit? – Např.: válečné konflikty v různých částech světa, přelidnění Země, hladomor, odpad.
- Co se v nejbližší době stane s váhami a jaký bude důsledek? – Miska s dobrými věcmi se co nevidět potopí a moře vystoupí z břehů a zaplaví pevninu, zhořkne všemi těmi zlymi věcmi a otráví celý svět.
Kdo má svět zachránit? – Rebarbora.

strana 114

1. Popište, jaký pocit ve vás báseň vyvolává. – Např.: strach, hrůzu, napětí.
2. Která sloka se vám zdá nejvíc strašidelná? – Např.: čtvrtá.
3. Všimněte si, že autoři navozují strašidelnou atmosféru používáním slov s dlouhými samohláskami. Vyhledejte je a přečtěte. – Např.: Já bych vám nebyl sám (1. sloka 1. verš); Práskání nahání (2. sloka 1. verš); 3. slova: Náhle táhle začne pištět / Prásk!
4. Co víte o jednom z autorů textu – Janu Werichovi? – Např.: Jan Werich (6. února 1905, Praha – 31. října 1980, Praha) byl divadelní a filmový herec, spisovatel a autor divadelních i filmových scénářů. Společně s Jiřím Voskovcem byli od roku 1927 do roku 1938 hlavními postavami Osvobozeného divadla. Jan Werich byl jedináček z rodiny úředníka pojišťovny. Studoval na gymnáziu v Křemencově ulici v Praze, kde se seznámil s Jiřím Voskovcem (1905–1981), a poté práva na Univerzitě Karlově. S Voskovcem a později i s přítelem Jaroslavem Ježkem vystoupil v Umělecké besedě ve vlastní Vest Pocket Revue, hře, která si dělala legraci z hodnot tehdejší starší generace, zejména memorování latinských citátů, kultu národního obrození a Aloise Jiráska. Všichni tři vzápětí vstoupili do avantgardního Osvobozeného divadla (1927–1938). Proslavily je například hry Caesar, Osel a stín, Kat a blázen, Balada z hadrů, Rub a líc, Těžká Barbora, Golem anebo Nebe na zemi, během té doby také V + W natočili čtyři filmy, Pudr a benzín, Peníze nebo život, Hej rup a Svět patří nám. Osvobozené divadlo reagovalo na aktuální politické a společenské problémy, otevřeně komentovalo i sílící nebezpečí fašismu. Proto v roce 1938 V + W divadlo zavřeli a na začátku roku 1939 i s Jaroslavem Ježkem emigrovali do USA. Tam hráli pro krajany, natáčeli rozhlasové pořady a hostovali v řadě divadel. Do osvobozeného Československa se Werich vrátil v říjnu 1945. S Jiřím Voskovcem ještě stačili založit Divadlo V + W (1946–1948). Po Voskovcově druhém odchodu do exilu Werich hrál v Realistickém divadle, s orchestrem Karla Vlacha, v rozhlase a na zájezdových estrádách. Působil v Hudebním divadle v Karlíně, ve Filmových studiích Barrandov, v Ústředím televizním studiu a Divadle ABC. Tam se snažil navázat na odkaz Osvobozeného divadla, v obnovených hrách byl místo Voskovce jeho partnerem Miroslav Horníček. Werich hrál i v několika filmech, nejznámější byla dvojrole císaře Rudolfa II. a pekaře Matěje Kotrby v dvojdílné komedii Císařův pekař a Pekařův císař, pohádka Byl jednou jeden král, Baron Prášil režiséra Karla Zemana a komedie Až přijde kocour režiséra Vojtěcha Jasného. Psal rovněž pohádky (Fimfárum, Tři veteráni). Werichovým oblíbeným místem bylo údolí říčky Ostružné u Velhartic, kde si v roce 1938 nechal postavit chatu. Přes třicet let žil Jan Werich na Kampě ve (dnešní Werichova vila). Zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/ceska-nej/osobnost/jan-werich-divadelni-a-filmova-legenda>. Znáte filmovou pohádku, ve které hrál hlavní roli? Můžete využít internet. – Byl jednou jeden král.

strana 117

1. Ve které zemi se odehrává děj příběhu? – V Anglii (přesně: SZ Anglie, stát Spojené království Velké Británie a Severního Irsku).
 2. Kdo jsou hlavní hrdinové? – Billy a Rob Matthews.
Kolik roků jim bylo, když začala první světová válka? – Třináct let.
 3. Odkud se chlapcova rodina dozvěděla, že začala válka? – Z novin.
 4. Která událost rozpoutala první světovou válku? – Zabití arcivévody Františka Ferdinanda d'Este.
 5. Popište, jaký je tatínkův vztah k politice. – Záporný.
Přečtěte větu, ze které to vyplývá. – „Věř mi, synku, že politika může za většinu špatností, které na světě máme.“ (s. 116 uprostřed)
 6. Jakým způsobem tatínek dává najevo svůj odmítavý postoj k politickému dění? – Stále se vracel k zprávám o sportovním dění.
 7. Proč se do války zapojila Velká Británie? – Kvůli spojenecké smlouvě s Belgií.
Přečtěte tatínkovu odpověď, ze které to vyplývá. – „(..) aby se Němci do Francie dostali, museli to vzít přes Belgii. A Belgie má podepsanou dohodu s Británií, kde se píše, že jestli ji někdo napadne, musíme Belgičanům přispěchat na pomoc. Takže jsme neměli jinou možnost, než vyhlásit válku Německu.“ (s. 117 uprostřed)
 8. Přečtěte znovu poslední odstavec. Byl tento strýčkův odhad správný? Odůvodněte. – Nebyl. První světová válka skončila až roku 1918.
 9. Řekněte, jaké útrapy přináší lidem válka. – Např.: spousta mrtvých, raněných a pak do smrti poznamenaných lidí i jejich rodin, zničená země, hlad a bída.
1. Ve kterých letech probíhala první světová válka? – 1914–1918.
Kolik roků tedy trvala? – Přes 4 roky.
 2. Ve kterém státě žil tehdy náš národ? – V Rakousko-Uhersku.
Zúčastnili se Češi bojů v první světové válce? – Ano, přinejmenším zpočátku bojovali za Rakousko-Uhersko, jehož součástí na začátku byli.
 3. Skončila tato válka pro Rakousko-Uhersko (a Německo) porážkou, nebo vítězstvím? – Porážkou.

strana 118

1. Co nám připomíná popsany státní svátek? (Nápověda: Připomínáme si ho 28. října.) – Vznik samostatného československého státu.
2. Jak se jmenoval pán, který „jel do ciziny, aby získal vlastní zemi každý Slovák, každý Čech“ a stal se prvním prezidentem nově vzniklé republiky? – Tomáš Garrigue Masaryk.
3. Vysvětlete slovní spojení *premiantka třídy*. – Žákyně s vynikajícím prospěchem.
4. Rozhodněte, zda je tato báseň lyrická, nebo epická. Odůvodněte. – Epická. Báseň vypovídá o tom, jaký státní svátek a proč se slaví v říjnu.

strana 119

1. Jmenujte národnosti, které žily v nově vzniklém státě. – Češi, Slováci, Rusíni, Němci, Poláci, Maďaři.
2. Která část Československa byla průmyslově rozvinutá a které části byly zaostalé? – Průmyslově rozvinuté byly České země, zaostalé byly Slovensko a Podkarpatská Rus.
3. V textu vyhledejte a znovu přečtěte vlastnosti, které měl prezident Československé republiky Tomáš Garrigue [garik] Masaryk. – „Byl ale chytrý (...) Byl tak hodný, laskavý a slušný, tak se o všechny staral...“
4. Jaké heslo se Psovi zamlouvá? – Poctivost.
Vysvětlete, v čem tato vlastnost spočívá. – Pečlivost, svědomitost; řádnost, náležitost; poctivý člověk nechce získat nic, co mu nepatří.

strana 120

1. Při jaké příležitosti si autor textu poprvé uložil do paměti datum 28. října? – Když začal chodit do školy a měli v hodině kreslení namalovat 28. říjen.
2. Co spisovatel jako dítě namaloval na svém výkresu a proč? – Namaloval československé vlajky na domech, protože ho od dětství povznášela krása naší vlajky.
3. Jak původně vypadala naše vlajka? – Modrý klín zasahoval pouze do její třetiny.
Jak byla následně přepracována? – Modrý klín byl protažen do poloviny vlajky.
4. Uveďte budovy, na kterých v den státního svátku vlaje státní vlajka. Ověřte na internetu. – Budovy státních úřadů a institucí.
5. Jmenujte další státní svátky. Řekněte nebo vyhledejte, s jakou událostí jsou spojeny. – 1. leden – Den obnovy samostatného českého státu (1. 1. 1993 vznikla po dohodě samostatná Česká republika a Slovenská republika); 8. květen – Den osvobození (8. 5. 1945 skončila 2. světová válka v Evropě); 5. červenec - Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje; 6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa (6. 7. 1415 byl Jan Hus upálen v Kostnici na základě jeho odsouzení na koncilu tam konaném); 28. září – Den české státnosti (28. 9. 935 byl kníže Václav zabit ve Staré Boleslavi); 17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii (17. 11. 1939 v reakci na protinacistické nepokoje v souvislosti s 28. říjnem a pohřbem studenta Jana Opletala uzavřelo nacistické Německo české vysoké školy; 17. 11. 1989 proběhly demonstrace proti komunistickému režimu).

strana 122

1. Na které budově je umístěn v Praze orloj? – Na věži Staroměstské radnice.
Na kterém náměstí se tato budova nachází? – Na Staroměstském náměstí.
2. Kdo ve skutečnosti sestavil orloj? – Orlojník mistr Mikuláš z Kadaně.
Ve kterém století to bylo? – V 15. století.
3. Pozorovali jste někdy pražský orloj? Popište, co je na něm zajímavého. – Např.: apoštolové střídající se v okénkách, ozvučený kohout nad okny (na konci představení apoštolů kokrhá), smrtka (kostlivec) držící v jedné ruce přesýpací hodiny a druhou tahá za provaz a zvoní umíráčkem, astronomický ciferník, deska s vyobrazeními 12 měsíců od Josefa Mánesa.
4. Které další pražské pamětihodnosti znáte? Můžeme být na ně hrdí? Zdůvodněte. – Např.: Karlův most, Chrám sv. Víta, Pražský hrad, Loreta, Národní divadlo, Vyšehrad, Petřínská rozhledna.

strana 123

1. Vyhledejte v básni názvy všech míst z Prahy. – Prašná brána, Michle, Hradčany, kino Čas, Dům módy.
2. Vyhledejte v básni dvě nespisovná slova a uveďte k nim spisovná synonyma. – bichle – kniha, (v tý – je nespisovné skloňování: v té), outrata – vydání (výdaj), papuče – bačkory.
3. Proč se říká o Praze, že je „věžatá“? – Protože v Praze (zejména v centru) je velké množství kostelů s věžemi; počet věží v Praze přesahuje v současnosti 500.

strana 124

1. Z čeho pramenilo bohatství Kutné Hory? – Z těžby stříbra.
2. Jak se nazývá nejznámější stavba v Kutné Hoře? – Chrám svaté Barbory.
Ve kterém století začala její stavba? – Ve 14. století.
3. Na základě údajů z textu vypočítejte, kolik přesně let trvala stavba chrámu sv. Barbory. – 525 let.

strana 126

1. Ve které části Jihomoravského kraje žili v pravěku lovci mamutů? – Na svazích Pavlovských vrchů.
2. Popište, kdo byli mamuti a jak vypadali. – Zvířata podobná slonům, ve srovnání se slony měli dlouhé zahnuté kly a dlouhou srst.
3. Která významná říše se v minulosti na území kraje rozkládala? – Velkomoravská říše.
4. Které dvě důležité postavy české minulosti se v Jihomoravském kraji narodily? Povězte, co o nich už víte. Další informace o nich můžete ve dvojicích vyhledat na internetu. – Bratři (později svatí) Cyril (Konstantin) a Metoděj; přišli roku 863 na žádost knížete Rastislava (žádosti vyhověl tehdejší byzantský císař Michal III.) a přinesli naši zemi křesťanství, v neposlední řadě i slovanské písmo (hlaholici). Konstantin (krátce před smrtí řeholním jménem Cyril) upravil slovanský jazyk tak, aby mohl písemně překládat náboženské texty; tak vznikl nejstarší slovanský spisovný jazyk – staroslověnština, do které přeložil část Bible. Bohoslužbu konali bratři ve slovanském jazyce. Metoděj byl papežem vysvěcen na arcibiskupa.

strana 127

1. Ve kterém městě se nachází radnice, o které se píše v ukázce? – V Brně.
2. Ve kterém kraji toto město leží? – V Jihomoravském kraji.
3. Jak se nazýval člověk, který radnici postavil, a odkud pocházel? – Pelhřim; pocházel z Prahy.
4. Proč se Pelhřim urazil? – Brněnští páni odmítli dát Pelhřimovi zálohu na práci.
Co v opilosti provedl? – Nakreslil špatně plány portálu.
Jaký důsledek to mělo? – Fiály na portálu vypadaly pokroucené a jako z vosku.
5. Rozhodněte, zda je uvedený text pohádka, pověst, nebo povídka. Zdůvodněte. – Text je pověst. Zakládá se na pravdivé informaci, Pelhřim portál radnice navrhoval.
6. Město Brno vyhledejte v digitální mapě ČR. Popište jeho polohu. Řekněte nebo zjistěte, jak se nazývá brněnský hrad. – Hrad se nazývá Špilberk.
K čemu v minulosti sloužil? – Byl vystavěn původně jako sídlo vládců Moravy, pak byl přebudován na pevnost, později sloužil jako věznice.

strana 129

1. Který národ nacisté důsledně pronásledovali? – Židovský národ.
Co lidem tohoto národa přikázali a zakázali? – Židé směli opouštět své domy jen v určitých hodinách, nakupovat jen ve vyhrazených obchodech a jen po vymezenou dobu. Směli chodit jen na určitá veřejná místa, např. nesměli chodit do kina, na dětské hřiště, do parků, bruslit na rybník. Nesměli cestovat. Museli nacistům nahlásit vše, co vlastnili – umělecké předměty, šperky, přibory, bankovní knížky. Museli nacistům odevzdat rádio.
2. Proč rodiče Marii zakázali kamarádit s Hanou? – Obávali se, že by celá rodina mohla být nacisty potrestána za to, že Marii schvalují přátelství s židovskou dívkou.
3. Popište, jakou činnost vymyslel Jiří, aby zmírnil svůj a Hanin smutek. – Vymyslel, že sepíšou všechno, co jim vadí, aby se jim ulevilo. Když to udělali, smotali papír, dali do lahve a tu zakopali pod houpačku.
4. Řekněte nebo zjistěte, jak se nazývá náboženství, které vyznávají Židé. – Judaismus.
Na internetu vyhledejte některé židovské zvyky. – Například slaví šabat (den odpočinku, který začíná v pátek po setmění), chanuku (osmidenní svátek slavený v druhé polovině prosince na památku znovuvysvěcení Chrámu v Jeruzalémě).

1. Ve kterém roce začala druhá světová válka? – V roce 1939.
2. Který stát druhou světovou válku rozpoutal? – Německo.
Jak válka pro tento stát skončila? – Prohrál.

strana 131

1. Jaký byl hlavní rozdíl mezi letadly bojujícími v 1. a ve 2. světové válce? – Ve druhé světové válce se z dřevěných konstrukcí letadel přešlo na celokovovou a na aerodynamické řešení tvarů, letadla už měla zatahovací podvozek, výkonnější motory a výzbroj.
2. Který stát začal leteckou válku a jakým způsobem to provedl? – Německo. Provedli letecký útok na Velkou Británii v létě 1940. Skupiny bombardérů doprovázené stovkami stíhačů chtěly zničit královské letectvo RAF.
3. Jak se nazývá vojenské letectvo Velké Británie? – RAF – zkratka Royal Air Force – „Královské letectvo“.
4. Jak se nazývá přístroj, který dokáže zjistit přítomnost nepřátelského letadla ve vzduchu? – Radar.
5. Bojovali v řadách RAF také čeští piloti? Přečtěte větu, ze které to vyplývá. – Časem se stal jedním z velitelů **našich** pilotů sloužících u RAF (s. 131 2. odstavec shora).
6. Co myslíte, jaké vlastnosti museli mít piloti bojující za 2. světové války? Diskutujte. – Např.: odvalu, statečnost, soustředěnost, rozhodnost.

7. Viděli jste nějaký film s námětem bitvy o Británii? – Např.: Tmavomodrý svět (není přímo řečeno, ale i ta je zachycena; je o pomoci našich pilotů britskému letectvu za 2. světové války), Bitva o Británii, Memphiská kráska, Nebeští jezdcí.

strana 133

1. Ve které zemi se děj příběhu odehrává? – V Norsku.
S kým lidé této země ve 2. světové válce bojovali? – S Němci.
2. Bojovalo proti Němcům velké množství Norů? Přečtěte větu, ze které to vyplývá. – Málo. (...) jak Němci v roce 1940 napadli Norsko a jak se s nimi několik málo hrdinů dokázalo vypořádat takovým způsobem, že Norové vyhráli válku...
3. Jakou otázkou zaskočil paní učitelku Bulík? – „A co jako dělali ti ostatní?“ (s. 132 uprostřed) ... „Co dělali ti, kteří nebyli hrdinové?“ zopakoval Bulík svou otázku. (s. 133 začátek 2. odstavce).
Vysvětlete vlastními slovy, na co se chtěl Bulík zeptat. – Co dělali Norové, kteří nebojovali proti Němcům, kteří napadli roku 1940 Norsko.
4. Připadala paní učitelce Bulíkova otázka úsměvná? – Ano.
Podle čeho jste to poznali? – Líze se zdálo, že za vši tou přisností spatřila letmé škubání v koutcích úst. Paní Strobeová nebyla zrovna z těch, kdo by to přeháněl s úsměvy či jinými zářivými výrazy ve tváři.
5. Jak paní učitelka Bulíkovi odpověděla? Vyhledejte obě její odpovědi a vysvětlete je vlastními slovy. – „Norové, kteří nebyli za války hrdinové,“ začala, „oni... ehm, fandili.“ (...) „Fandili hrdinům. A králi, který uprchl do Londýna.“ – To znamená, že např. stáli na straně hrdinů a krále, nic by proti nim neudělali.; „Všichni nemůžou být hrdinové.“ – To znamená, že např. všichni nejsou tak odvážní, aby bojovali a počítali třeba i s tím, že položí život, mohou mít strach, co by bylo s jejich rodinou, kdyby zemřeli.

1. Ve kterém roce skončila 2. světová válka? – V roce 1945. Kolik let trvala? – Skoro šest let.
2. Uveďte přesné datum konce 2. světové války v Evropě? Údaj ověřte na internetu. – 8. 5. 1945.

strana 134

1. Rozhodněte, kdo je vypravěčem textu: a) stavitel kostela; b) voják za války – **správná odpověď**; c) horník v dole.
2. O co žádal hrdina básně anděla a o čem si s ním povídal? – Žádal anděla, aby mu pomohl hádat, co ho čeká a co nemine. Povídal si s andělem o Bohu a hraní na vojáky, anděl mu sděloval novinky.
3. Přečtěte verš, ze kterého vyplývá, proč anděl mohl odletět. – „Já křídla jsem mu ukoval z mosazný nábojnice.“
4. Byl uvedený text zhudebněn? – Ano.
Jak jste to poznali? – Má značený refrén, což mají písně, ale ne básně.
Na internetu vyhledejte, kdo byl autor textu Karel Kryl. – Např.: Byl básník, písničkář, psal si vlastní texty a skládal k nim vlastní hudbu, autor protestsongů – písní proti komunistické vládě Československa.
5. Co myslíte, existují opravdu andělé? Slyšeli jste pojem *anděl strážný*? Co znamená? – V náboženství nadpřirozená netělesná bytost, která je určena jednotlivcům k jejich ochraně.

strana 137

1. Kdo a proč unesl chlapcova strýčka? – Strýčka unesli piráti, protože chtěli, aby se dal k nim, neboť umí řídit loď za každého počasí.
 2. Kdo je Kvakva? – Kachna.
Jaká další zvířata v textu vystupují? – Delfíni, (o černých chobotnicích, škeblích, mořských orlech a mravencích se jen mluví, ale nevystupují v textu), Chrochro (z mimočítankového textu knihy prasátko), Jupík (z mimočítankového textu pejsek).
 3. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. a) Strýček měl zrzavé vlasy. – ano; b) Strýček byl mořeplavec v jižním Atlantiku. – ano; c) Strýček se plavil na lodi jménem Kyselá Sally. – ne.
 4. Kdo informoval doktora o tom, zda strýc žije? – Delfíni.
Jak těmto živočichům škeble říkají? – Mořští klevetníci.
1. Popište, co znamená obrazné vyjádření „vítr dělá na moři brázdy, tedy tvoří vlny.“
 2. Co jsou ve skutečnosti „mořské korálky“? – Lastury z mořských koryšů.
 3. Přiložili jste si někdy velkou mušli k uchu? Je pravda, že v ní „zpívá moře“? – V mušli je skutečně slyšet zvuk, můžeme si i představovat, že je to „zpívání moře“ (ve skutečnosti slyšíme zvuk, který je kolem ní a ona ho odráží).

strana 139

1. Jak velkou část zemského povrchu zaujímají oceány? – Dvě třetiny.
Jaká část tedy připadá na souš? – Jedna třetina.
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. a) Největší z oceánů je Atlantský oceán. – ne; b) V prvních oceánech byla horká vařící se voda. – ano; c) Sůl se do oceánů dostala v minulosti z podmořských sopek a z deště. – ano.

strana 141

1. Co had chlapcům sebral? – Hůlku.
2. Jaké dva další důležité předměty děti mají? – Mapu a dopis.
3. Jakým způsobem chlapci o tyto předměty přišli? – Převalila se přes ně obrovská vlna, když tyto předměty rozložili na kámen na pobřeží.
4. Co myslíte, na co se budou muset chlapci po popsanych událostech spoléhat? – Např.: na svoji paměť.

strana 143

1. Proč mají budíky pocit, že jsou nedocenění? – Protože za své buzení dostávají stále jen pohlavky, a když nezvoní a nebudí, tak také.
Jak nakonec tento problém řeší? – Rozhodnou se odejít někam, kde budou budít bez pohlavků – odplují na ostrov uprostřed modrého moře.
2. Vysvětlete, co je *ledoborec*? – Loď sloužící k boření (lámání) ledu, aby byla možná volná plavba.
3. Text je plný přírovnání. Pokuste se některá najít a vysvětlit. – Např.: je jako u vyjevení – tj. být jako u vytržení, v úžasu; zvoní jako Golfský proud, čtyři plachetnice, devět skřivánek a čtvrt kila mraženého ovoce dohromady – zvoní hodně nahlas; dostane pohlavek jako houpací křeslo – dostane velký pohlavek, až se zahoupá; pohlavek jako ledoborec s třemi komíny – obrovský pohlavek.
4. Ke kterému literárnímu žánru text patří? (Je to povídka, pohádka, bajka, či pověst? Proč?) – Je to pohádka, protože celé vyprávění je neskutečné a budíky mluví.

strana 144

1. Z jakého důvodu plul kupec na ostrov? – Jel za obchodem, chtěl na ostrově prodat to, co neprodal ve městě.
2. Odhadněte význam slovního spojení *beránčí rouno*. Ověřte ve *Slovníku spisovné češtiny*. – Ovčí (beránčí) vlna spojená s kůží.
3. K čemu je beránčí rouno přirovnáno? – K vlnkám na moři.
Vysvětlete, na základě jaké podobnosti to je. – Rouno svou vlnitostí připomíná vlnky na moři.
4. Co se na moři přihodilo? – Vlny se zvedly, kupec svou loďku přestal ovládat, ta se nakonec rozlomila. Kupec se pak zlobil na moře, že se tvářilo vlídně a pak se změnilo. Poté se objevila ryba, která mu jeho názor na moře vyvrátila.
5. Koho kupec obviňoval a kdo byl skutečným viníkem bouře? – Kupec obviňoval moře, ale viníkem bouře byl vítr.
Vysvětlete proč. – Protože vítr zvedl vlny a rozpoutal mořskou bouři.
6. Vlastními slovy řekněte poučení z příběhu. – Kvůli neznalosti všech skutečností se můžeme mýlit a obviňovat někoho či něco neprávem.
Je uvedený příběh bajka? Zdůvodněte. – Ano, protože poukazuje na špatné lidské chování, mluví zde ryba, na závěr je mravní poučení.
7. Připomeňte si, kdo byl *Ezop*. Můžete využít internet. – Např. Ezop žil asi v 6 stol. př. n. l., proslul jako bajkář – vypravoval bajky, které byly později sepsány.

strana 146

1. Rozhodněte. Uvedená ukázka je: a) bajka, b) pověst, c) pohádka – **správná odpověď**.
2. Řekněte, kdo je *profesor*. Pokud nevíte, vyhledejte údaj na internetu. – Vědecko-pedagogický titul (titul některých vysokoškolských či středoškolských učitelů).
3. Urazil se profesor z první řady oprávněně? Vysvětlete. – Ne. Označení darebo nepatřilo jemu.
4. Popište, jakým způsobem komár napravil újmu, kterou houslistovi způsobil. – Létal kolem pana profesora, sedl mu i na nos, aby se profesor po něm oháněl a snažil se ho plácnout. Plácání vypadalo jako potlesk, a tak podle vzoru profesora, začalo obecenstvo tleskat houslistovi také.
5. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. a) Příběh se odehrává v zimě. – **ne**; b) Komár létal kolem houslisty, aby zjistil, díky čemu mu to krásně bzučí. – ano; c) Houslista hrál moc krásně, protože měl radost, že mu lidé tleskají. – ne.

strana 149

1. Jak se jmenuje vypravěč příběhu? – Jirka (Jiří)
U jaké řeky se příběh odehrává? – U Otavy.
2. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. a) Příběh se odehrává u řeky Sázavy. – ne; b) Vypravěč se zamiloval do Anči. – ano; c) Velevrub je druh škeble. – ano.

Vysvětlete obrazné vyjádření o červenci: „A to slovo se vznáší nad vodami. A to slovo se vznáší nad lesy“. – Např.: V červenci chodíme k vodě, tedy koupat se a opalovat, a také do lesa, ať už na procházky nebo na houby a sběr různých lesních plodů.

strana 151

1. Popište, kde má strávit rodina Fraserových dovolenou. – V dřevěném srubu v hlubokých lesích.
2. V textu vyhledejte důvody, proč tatínek vymyslel právě tento způsob dovolené. – Tatínek se těšil, že prochodí celý les, naloví si ryby v potocích, budou vařit na otevřeném ohništi a spát pod širákem, na míle kolem nebude jediná živá duše.
3. Vysvětlete větu „Letošní prázdniny strávíme starosvětsky“. – Např.: Budeme žít v přírodě a v souladu s ní, tedy bez vymožeností civilizace – bez elektřiny, vodovodu, plynu, tj. bez všelijakých eletrospotřebičů.
4. Fraserovi měli v plánu vařit na otevřeném ohništi. Jaká jsou pravidla pro rozdělování ohně ve volné přírodě? Nevíte-li, vyhledejte na internetu. – Např.: Zvolte vhodné místo pro ohniště, to by mělo být vzdáleno nejméně 50 m od okraje lesa a 100 m od stohu, v dostatečné vzdálenosti od budov a věcí, které se mohou vznítit; oheň nezakládejte pod větvemi a na kořenech stromů, na suchém listí, lesní hrabance, pro rozdělování ohně je vhodný hliněný podklad; ohniště bezpečně oddělte od okolního prostředí, např. obložením kameny, obsypáním pískem, odstraněním drnů trávy, vyhloubením zeminy apod.; k zapálení nebo udržování ohně nikdy nepoužívejte vysoce hořlavé látky (benzin, naftu či líh); dělejte jen takový táborák, který dokážete zvládnout, pokud chystáte velkou vatru, dejte pozor, aby byla polena poskládána do stabilní pyramidy (pomohou např. záseky na polenech), která umožní prohořívání dovnitř a zabrání zborcení pyramidy do okolí; oheň nesmíte ponechat bez dozoru dospělé osoby, děti nesmí být u ohniště ponechány samy; pro případ, že by se oheň vymkl kontrole, mějte nachystán dostatek hasebního materiálu (vodu, písek nebo zeminu); opustit ohniště je možné až po jeho důkladném uhašení – ať již prolitím vodou, nebo zasypáním zeminou, při odchodu se z něj nesmí kouřit a popel i půda pod ohništěm musí být chladné. Pamatujte, že i ve zdánlivě zcela vyhaslém ohništi se mohou skrývat žhavé oharky a poryv větru je znovu rozdmýchá a oheň roznese do okolí; za silného větru nebo v období extrémního sucha by se oheň v přírodě nebo na volném prostranství neměl rozdělovat vůbec (staženo z [www stránek Hasičského záchranného sboru ČR](https://www.hzscr.cz/clanek/zasady-rozdelavani-ohne.aspx) <https://www.hzscr.cz/clanek/zasady-rozdelavani-ohne.aspx>).

strana 152

1. Rozhodněte na základě textu, zda jsou tvrzení pravdivá, nebo ne. **a)** Rodina Fraserových má čtyři členy. – ano; **b)** Maminka je z tatínkova plánu na dovolenou nadšená. – ne; **c)** Na dovolenou si rodina bere jen minimální vybavu. – ne.

strana 153

1. Popište, v čem spočívá zábava chlapců z básně. – Např.: Namlouvají lidem, že jsou ufouni, kteří mají poruchu na talíři a že jim došla polévka.
2. Vysvětlete význam slov *vtipálek*, *mrzout* a *ješita*. – *Vtipálek* – ten, kdo rád vtipkuje (dělá vtipy); *mrzout* – nevrlý, podrážděný, rozmrzelý člověk, *ješita* – domýšlivec, člověk, který si zakládá na svých kladných vlastnostech, o nichž se často jen domnívá, že je má.
3. Zkuste nalézt synonymum ke slovu *ješitný*. – Domýšlivý, samolibý.
4. Jaký je výsledek výzkumu obou chlapců? – Lidí, kteří nezkaží legraci, je méně než těch druhých, co jsou jen zamračení mrzouni.
5. Znáte přísloví *veselá mysl půl zdraví*? Vysvětlete je. – Dobrá nálada, pozitivní myšlení a podobně příznivě ovlivňuje zdravotní stav člověka.